

вих органів влади. Останній чинник є надзвичайно важливим ще й у тому аспекті, що сам процес запозичення несе в собі потенційну можливість послаблення фінансової стійкості територіальної одиниці як структурного елемента державної системи.

Наступним кроком посилення дохідної бази місцевих бюджетів, що може бути забезпечений шляхом децентралізації фіскальних функцій держави, є підвищення мотивації органів місцевої влади, закріплення її компетенції та самостійності в процесі пошуку додаткових джерел фінансування.

Також однією з найважливіших функцій органів місцевого самоврядування є оцінка та аналіз виконання дохідної частини місцевих бюджетів. Комплексний та послідовний моніторинг формування доходів місцевих бюджетів дозволяє проводити якісне бюджетне планування та прогнозування, дає змогу своєчасно відкорегувати допущені помилки, сприяє формуванню реальної фінансової бази для наступних бюджетних років.

Удосконалення сучасної системи міжбюджетних відносин в Україні так само стоїть на порядку денному. У цій сфері має відбутися чітке збалансоване розмежування витратних і дохідних функцій між рівнями влади. Необхідно розробити чіткі критерії оцінки виконання функцій зі здійснення контролю за цільовим й ефективним використанням бюджетних коштів як Державного, так і місцевих бюджетів.

Висновки

Аналіз сучасного стану дохідної бази місцевих бюджетів України свідчить про другорядну, допоміжну роль місцевих податків і зборів, суттєву залежність дохідної частини місцевих бюджетів від рішень центральних органів влади, недостатню самостійність місцевої влади. Така система потребує докорінного реформуван-

ня, зміни підходів до формування дохідної частини місцевих бюджетів, ставлення до місцевих податків. Реформування місцевого оподаткування в Україні також повинно забезпечити врахування конкурентних переваг та інтересів кожного окремого регіону, оптимізацію місцевого оподаткування, розширення бази місцевого оподаткування, збалансування місцевих бюджетів, розширення прав органів місцевого самоврядування щодо стягнення місцевих податків та зборів. Децентралізація фіскальних функцій держави допоможе вирішити комплекс існуючих на сьогодні проблем формування дохідної частини місцевих бюджетів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Особливості формування дохідної частини місцевих бюджетів в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.kraina.org.ua/ua/module/Budget_expenses/conception/496/.
2. Горохов В. Проблемні питання та перспективи розвитку справляння місцевих податків і зборів / В. Горохов // Вісник податкової служби України. - 2004. - № 40. - С. 59-69.
3. Павлюк К. В. Формування доходів місцевих бюджетів / К. В. Павлюк // Фінанси України. - 2006. - № 4 - С. 24-37.
4. Огонь Ц. Г. Доходи місцевих бюджетів та напрямки їх реструктуризації / Ц. Г. Огонь // Фінанси України. - 2006. - № 5. - С. 3-11.
5. Слухай С. В. Формування доходів місцевих бюджетів у контексті трансформації податкової системи / С. В. Слухай, Н. Я. Здерка // Фінанси України. - 2006. - № 5. - С. 19.
6. Швець В. Я. Концептуальні підходи до вдосконалення системи міжбюджетних відносин / В. Я. Швець // Фінанси України. - 2005. - № 3. - С. 23.
7. Асоціація міст України: у разі прийняття нового Податкового кодексу місцеві бюджети втратять понад 2,2 млрд грн [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://news.dt.ua/news/41957>.

© М. Деркач

УДК 330.322:330.341.1

АМОРТИЗАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК НАПРЯМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО- ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

НАТАЛЯ ДУГІЄНКО,

кандидат економічних наук, старший викладач

кафедри економічної теорії та підприємництва Запорізького національного університету

У статті досліджено державну амортизаційну політику як важливий інструмент активізації інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств у сучасних умовах. Визначено, яким чином вироблення обґрунтованої амортизаційної політики дозволяє стимулювати зростання інвестицій, оновлення продукції та виробничого апарату. Запропоновано основні напрямки підвищення ефективності амортизаційної політики, що посилять її інвестиційну спрямованість.

Ключові слова: амортизаційна політика, інноваційна діяльність, основний капітал, амортизаційні відрахування, метод амортизації.

Постановка проблеми. Сучасні економічні процеси потребують інноваційно орієнтованого та ефективного розвитку підприємств, що є передумовою еко-

номічного зростання будь-якої країни. Розвиток же інноваційної діяльності передбачає необхідність залучення відповідних інвестиційних ресурсів, тому інвес-

тування інноваційних проєктів є ключовим чинником забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в сучасних умовах. Ця обставина потребує адекватних спільних зусиль як із боку підприємств, так і від державних структур у формуванні активної інвестиційної політики. Із цих позицій важливим є дослідження амортизаційної політики, оскільки саме вона як дієвий інструмент державного регулювання процесу відтворення основного капіталу, як складова частина політики повинна створювати сприятливі умови для стимулювання процесу оновлення основного капіталу, сприяти зміцненню фінансової бази підприємств, їх інноваційній орієнтації й бути інструментом поєднання підприємницьких і загальнодержавних економічних інтересів у сфері науково-технічного прогресу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Практичні та теоретичні аспекти здійснення інноваційної діяльності висвітлені в працях В. Беренса, Д. Кларка, Й. Шумпетера, А. С. Кулагіна, Л. І. Леонтьєва, А. Ю. Юданова та ін. Питанням стимулювання й поживлення інвестиційного процесу, ролі амортизаційної політики у відтворенні основного капіталу, проблемам прискореної амортизації присвячені роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних учених-економістів, зокрема Н. Баб'яка, А. Безуглого, І. Бланка, О. Болховітінової, З. Борисенко, М. Борисенко, Н. Борщ, В. Будавей, Н. Виговської, І. Галиці, С. Голова, Л. Городянської, Т. Косової, П. Орлова, Е. Хмелевського, М. Чумаченка. Але наявність великої кількості невирішених проблем, дискусійність багатьох теоретичних положень, а також їх велике практичне значення обумовлюють необхідність подальшого дослідження амортизаційної політики як важливого інструменту активізації інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств у сучасних умовах.

Метою публікації є дослідження ролі амортизаційної політики в стимулюванні інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі інноваційно-інвестиційна модель економічного зростання є стратегічним напрямом розвитку національної економіки.

Економічна практика останніх років довела, що ефективність розвитку будь-якої країни здебільшого залежить від рівня й характеру інвестиційної діяльності. Без успішного її здійснення неможливо відновити економічне зростання в країні, забезпечити приріст соціального ефекту, збалансованість макроструктури. І тому сьогодні Україна поставлена перед об'єктивною необхідністю активізації інвестиційної діяльності для створення конкурентоспроможних господарських систем, модернізації й реконструкції діючих структур. У сучасних умовах стрімкого розвитку нових технологій саме інвестиції є важливим засобом забезпечення прогресивних структурних зрушень в економіці, поліпшення якісних показників діяльності на мікро- й макрорівнях. Чим масштабніші обсяги й вища ефективність інвестицій, тим швидше відбувається відтворювальний процес, здійснюються позитивні ринкові перетворення.

Варто зазначити, що для ефективного функціонування економіки потрібне не просто залучення інвестицій, а налагодження постійного обороту капіталу, що ефективно відшкодовується й відновлюється на вищому науково-технічному рівні. Головне навантаження у вирішенні цього завдання покладається на амортизаційну політику, оскільки вона є одним із важелів, що дають можливість державі впливати на інвестиційну сферу. Саме раціональні моделі амортизації основного капіталу заохочують підприємців до збільшення амортизаційних відрахувань.

У такий спосіб формується додатковий приплив капітальних ресурсів не на разовій, а на постійній основі за рахунок відкриття внутрішніх каналів інвестиційної підтримки виробництва.

Незважаючи на складність і дискусійність [1-6] питання щодо ролі й місця амортизаційної політики в процесі відтворення основного капіталу, вирішення його є важливим не лише для теорії, а й для розв'язання практичних завдань у сфері оновлення матеріально-технічної бази виробництва.

Сьогодні в Україні надто високий рівень спрацювання основного капіталу й спостерігається тенденція до його збільшення. Найбільш зношені основні засоби підприємств із виробництва й розподілу електроенергії та газу - 60,6 %, обробної промисловості - 59,2 %, будівництва - 45,1 %, у рибному (55,9 %) та сільському (52,2 %) господарстві. Понад 40 % балансової вартості основного капіталу - це об'єкти віком приблизно 25 років. На сьогодні існуючі темпи оновлення основного капіталу просто не дають можливості призупинити процес їхнього старіння. Це призводить до втрати конкурентоспроможності економіки, позбавляє виробництво перспектив упроваджувати нові технології. Як наслідок, скорочується кількість підприємств, що впроваджували прогресивні технологічні процеси [7].

На основі проведеного аналізу можна зробити висновки, що сьогодні в економіці зберігається застаріла виробнича база, продовжується моральне й фізичне старіння засобів праці. А інноваційно-інвестиційне оновлення виробничого потенціалу, яке слугує головною умовою підвищення конкурентоспроможності національної економіки на внутрішньому й зовнішньому ринках, відбувається вкрай незадовільно. Позитивні процеси приросту введення нових потужностей у фазі економічного зростання до 5 % поєднуються з досить низьким коефіцієнтом вибуття старих засобів праці (на рівні 1 % на рік).

Виникає необхідність оновлення основного капіталу на новій технічній основі й на базі прогресивних технологій. Але при цьому необхідно розв'язати дві проблеми. Перша полягає в тому, що підприємства повільно змінюють номенклатуру устаткування, яке випускається, не забезпечують потреби в передовій техніці. Друга - у відсутності достатнього фінансування, бо аналіз інноваційної активності промислових підприємств показав, що серед факторів, які гальмують інноваційну діяльність, першу позицію (89 % обстежених) займає відсутність фінансування [8-9]. Тому за ринкових відносин важливого значення набуває вибір раціональної структури джерел фінансування відтворення й оновлення основного капіталу. З 1998 р. інвестиції в основний капітал поступово збільшувались, проте за обсягом інвестиційне забезпечення економіки все ще залишається недостатнім (лише 67,6 % від обсягів 1990 року). До того ж в Україні рівень державних інвестицій в основний капітал нижчий, ніж у країнах-членах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), і, що навіть важливіше, помітно нижчий, ніж у центральноєвропейських державах, які приєдналися до ЄС в останні роки [10].

Варто вказати, що в останні роки головним джерелом здійснення реальних інвестицій є власні кошти підприємств (в основному прибуток та амортизаційні відрахування) [11]. Підвищення ролі амортизаційних відрахувань як неоподаткованої частини створеного продукту є одним із тих заходів інвестиційної політики держави, що впливають на інтереси потенційних інвес-

торів і регулюють процес капіталовкладень у всіх виробників. Таким чином, в умовах трансформаційної економіки підвищується значення амортизації як джерела відтворення основного капіталу, що обумовлено впливом науково-технічного прогресу, змінами у формуванні структури капітальних вкладень, прискоренням морального спрацювання, переглядом норм амортизаційних відрахувань у бік збільшення, розширенням прав підприємств у використанні нарахованих сум амортизації.

Але на сьогодні законодавча й нормативно-методична база, яка регулює систему амортизації активів, не спирається на довгострокову концепцію реформування амортизаційної політики й не підготовлена для практичного використання. Вона більше відпрацьована з позиції оподаткування й приватизації, а не з позиції відтворення основного капіталу. Тому амортизаційна політика сьогодні не сприяє, а протидіє накопиченню реноваційних ресурсів і порушує на підприємствах фінансову базу для створення капіталу як основи досягнення позитивної економічної динаміки й економічного росту. За рахунок амортизаційних відрахувань в Україні з 1991 року не відбувається навіть простого відтворення основного капіталу, а тим паче його реконструкції й переоснащення. Діюча амортизаційна політика не дає змоги відтворювати основні засоби виробництва за рахунок амортизаційних відрахувань.

Аналіз проблем відтворення основного капіталу й амортизаційної політики в Україні свідчить про те, що оновлення основного капіталу виявилось вразливою сферою через відсутність стимулів до його відновлення та недосконалість економічного механізму амортизації, що не сприяє налагодженню нормального процесу відтворення основного капіталу. Це зумовлено тим, що:

а) механізм нарахування та використання амортизаційних коштів не стимулює цільового, винятково інвестиційного використання цих коштів;

б) не формуються передумови для зростання амортизаційних відрахувань. Затверджена законом лінійна схема не зумовлює масштабних інвестицій, а нелінійна діє як регресивна, тому що база нарахування амортизації вимушено скорочується;

в) нинішній порядок нарахування та використання амортизаційних коштів має фіскальний характер і не враховує фінансових можливостей і потреб підприємств;

г) указаний порядок не має правової стабільності, що не дає господарюючим суб'єктам підстав розраховувати на амортизацію як на базове інвестиційне джерело;

д) нарахування амортизації за діючою прискореною схемою заплутує оцінку економічної дійсності, знижує достовірність бухгалтерських балансів, гальмує залучення інвесторів до спільної інвестиційної діяльності.

При розробці амортизаційної політики держава повинна опиратися на об'єктивні економічні закони відтворення. До того ж стратегічними цілями державної амортизаційної політики мають бути створення для підприємств необхідних економічних умов для прискореного оновлення виробничого апарату; розробка гнучкої амортизаційної політики, яка враховувала б особливості функціонування різних підприємств; забезпечення балансу інтересів підприємств і держави; розробка механізму державного регулювання обсягу й напрямів використання амортизаційного фонду на основі загальнонаціональних інтересів і пріоритетів економічного розвитку.

Проведений аналіз дозволив виділити основні засади підвищення ефективності амортизаційної політики в трансформаційній економіці України: принципи побудови амортизаційної системи повинні регламентуватися Законом України "Про амортизацію"; прийняти за базу нарахування амортизації первісну вартість основного капіталу; забезпечити перехід на індикативне регулювання; заборонити безповоротне вилучення коштів амортизаційного фонду в будь-якій формі; увести відповідно до стратегії пріоритетів структурної та науково-технологічної політики пільги з податку на прибуток, що спрямовується на реінвестування; відокремити практику амортизації з податковою метою від практики її здійснення з економічною, шляхом запровадження паралельних систем звітності та відповідних методик розрахунку; провести переоцінку основних засобів та привести їх початкову вартість у відповідність з відновною (ринковою) вартістю цих засобів.

Висновки

Дослідження основних проблем інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств в Україні дозволяє зробити висновок про необхідність виявлення шляхів та ініціатив збільшення обсягів інвестицій. Особлива увага має бути приділена розширенню джерел та обсягів одержання інвестиційних коштів, і саме державна амортизаційна політика повинна створювати переваги для зростання власних джерел капіталовкладень. Амортизаційна політика в трансформаційній економіці повинна органічно поєднувати директивні та ринкові важелі при посиленні останніх. Це сприятиме активізації інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств, їх фінансовому оздоровленню і надасть можливість амортизаційній політиці виступити інструментом поєднання підприємницьких і загальнодержавних економічних інтересів у сфері науково-технічного прогресу. Отже, з метою активізації інвестиційних процесів доцільно дозволити підприємствам самостійно обирати методи амортизації та вільно переходити з прискорених методів амортизації на рівномірні; запровадити систему контролю цільового використання амортизаційних фондів на цілі інвестування у виробництво.

Подальші дослідження заторкнutoї проблеми, на думку автора, є досить перспективними в напрямку розгляду окремих галузей промисловості з урахуванням їх специфіки амортизаційної політики та інвестиційно-інноваційної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Борисенко З. М. Амортизаційна політика / З. М. Борисенко. - К. : Наук.думка, 1993. - 135 с.
2. Мазуркевич І. О. Особливості відтворення основних засобів на підприємствах у ринкових умовах / І. О. Мазуркевич // Формування ринкових відносин в Україні. - 2006. - № 4 (59). - С. 58-61.
3. Панасюк Б. Інвестування за рахунок внутрішніх резервів / Б. Панасюк, О. Панасюк // Економіка України. - 1997. - № 3. - С. 4-17.
4. Чумаченко М. Ще раз про амортизацію як важливе джерело інвестиційної діяльності підприємства / М. Чумаченко // Бухгалтерський облік і аудит. - 2004. - № 11. - С. 3-7.
5. Кленін О. Амортизація як ресурс збільшення виробничого потенціалу підприємства / О. Кленін // Схід. - 2004. - № 11. - С. 3-7.
6. Бень Т. Методологічні підходи до формування власних інвестиційних ресурсів підприємства / Т. Бень, Я. Лоскутова // Економіка України. - 2003. - № 10. - С. 11-16.

7. Офіційний сайт Державного комітету статистики [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

8. Курган О. Г. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку як фактор підвищення конкурентоспроможності машинобудівних підприємств / О. Г. Курган // Стратегии развития Украины в глобальной среде : междунар. науч.-практ. конф. (7-9 ноября 2008 г.) : тезисы докладов. - Симферополь : ЦРОНИ, 2008. - С. 148-150.

9. Матвіюк В. Ю. Проблеми інноваційного розвитку України / В. Ю. Матвіюк, С. Р. Матвіюк // Вчені записки Харківського інститу-

ту управління. - 2009. - Вип. 26. - С. 113-120. - (Серія "Наука і практика управління").

10. Створення фіскального простору для зростання: огляд державних фінансів України : звіт Світового банку (вересень 2006) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.worldbank.org.ua>.

11. Баєва О. І. Інструменти залучення інвестиційних ресурсів / О. І. Баєва // Бізнес Інформ. - 2009. - № 11. - С. 5-7.

© Н. Дугієнко

УДК 658.7

СИСТЕМА ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ

ПАВЛО ДУДКІН,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту підприємницької діяльності
Тернопільського національного технічного університету ім. Івана Пулюя*

ОЛЕНА ДУДКІНА,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри державного і муніципального управління
Тернопільського національного економічного університету*

У статті аналізуються окремі аспекти розвитку системи "освіта-наука-виробництво", створення та функціонування інноваційно-логістичних систем у вищих навчальних закладах як один із містоутворювальних чинників. Обґрунтовується необхідність удосконалення організації вищої освіти на інноваційно-логістичних засадах у контексті формування й реалізації регіональної інноваційно-інвестиційної політики. Подана порівняльна характеристика вищів Тернопільської області.

Ключові слова: інноваційний процес, навчально-науково-виробничий комплекс, регіональна інноваційно-інвестиційна політика, полюси росту, містоутворювальні чинники.

Постановка проблеми. Формування та реалізація державної соціально-економічної політики, спрямованої на забезпечення комплексного збалансованого розвитку економіки держави та її регіонів, досягнення високих соціальних параметрів рівня та якості життя населення, дотримання вимог екологічної безпеки на основі ефективного використання конкурентних переваг та соціально-економічного потенціалу територій, об'єктивно передбачає застосування новітнього інструментарію державного й регіонального управління, виробленого на засадах вираженої інноваційно-інвестиційної політики. Слід зазначити, що досягнення сталого розвитку регіонів, окремих адміністративно-територіальних утворень, оптимізація структури їх економіки, ефективне вирішення соціальних та екологічних проблем міст та регіонів у сучасних умовах глобалізації та регіоналізації можливе, передусім, на засадах переважно інноваційного розвитку, застосування новітніх підходів не лише у сфері виробництва, запровадження новітніх технологій та способів використання ресурсів, а найперше - у сфері формування інноваційного потенціалу, тобто у сфері науки й освіти.

З огляду на це актуалізуються завдання як на загальнодержавному, так і на регіональному та місцевому рівнях вироблення заходів стимулювання інноваційного процесу, забезпечення взаємозв'язку стадій та етапів усього інноваційного циклу системи "освіта-наука-виробництво". Особливе місце в цьому процесі займає вища школа, функціонування якої спрямоване на продукування, отримання, передачу та впровадження знань у практику господарської діяльності. Проте сучасний стан розвитку економіки України, наявна нормативно-правова база не дозволяють повною мірою реалізувати комплексний, логістично завершений підхід до системи організації, ресурсного, матеріально-технічного, фінансового та інформаційного забезпечення інноваційного процесу як такого й інноваційної діяльності у вищій школі зокрема.

Світова та європейська практика свідчить, що інноваційна, науково-технічна, освітня діяльність є тим інструментом, що здатний активізувати всі виробничо-економічні та соціальні процеси на рівні держав та регіонів. Саме вищі навчальні заклади можуть роз-